

Nr 24.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående lindring i arrendevillkoren för arrendatorn av kronoegendomen Hångsdala nr 16 Trädgården i Skaraborgs län; given Stockholms slott den 18 januari 1929.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

J. B. Johansson.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 18 januari 1929.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, WOHLIN, BESKOW, LUNDAVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON.

Departementschefen, statsrådet Johansson anför:

Med skrivelse den 28 februari 1928 har länsstyrelsen i Skaraborgs län, jämte eget utlåtande samt yttranden av domänintendenten i länet och vederbörande landsfiskal, överlämnat en av arrendatorn Georg Carlsson gjord ansökning, att Kungl. Maj:t måtte förhjälpa honom till lindring i arrendevillkoren för den av honom arrenderade kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mantal Hångsdala nr 16 Trädgården i Hångsdala socken av Skaraborgs län. I ärendet hava infordrade utlåtanden avgivits den 12 mars 1928 av domänstyrelsen och den 3 april 1928 av statskontoret.

Innan jag närmare redogör för ärendet, vill jag erinra om de i kungörelsen den 18 juni 1926 (nr 261) angående allmänna grunder för lindring

Bihang till riksdagens protokoll 1929. 1 saml. 19 häft. (Nr 24.)

i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av kronans jordbruksdomäner in-tagna bestämmelserna, i enlighet varmed arrendator å kronoegendom, som är genom domänstyrelsens försorg upplåten på arrende, må av domänstyrelsen kunna medgivas lindring i arrendevillkoren genom nedsättning i arrendeavgiften med högst en tredjedel, dock ej för tid som förflutit före arrendeåret 1926/1927. Förutsättningen för dylik lindring är, bland annat, att arrendeavtalet slutits under något av åren 1917—1921, att ansökning ingivits till vederbörande länsstyrelse före utgången av år 1926, att de kontraherade arrendevillkoren med hänsyn till rådande förhållanden befinnas oskäligt tyngande och arrendatorn på grund härav kan befaras bliva urstånd-satt att fullgöra sina förbindelser enligt avtalet samt att arrendatorn gjort vad av honom skäligen kan påfordras för hållande av den arrenderade fastigheten i god hävd. Där länsstyrelsen prövar sådant för åstadkommande av nödig utredning erforderligt, skall styrelsen föranstalta om ny arrende-uppskattning å fastigheten.

Av handlingarna i nu föreliggande ärende inhämtas, att ifrågavarande fastighet omfattar omkring 25.35 hektar god åker, omkring 4 hektar sådan mark av sämre beskaffenhet samt 0.35 hektar ängsmark. Fastighetens åbygg-nader äro äldre och obekväma men hava av Carlsson, delvis mot ersättning, blivit reparerade och befinna sig för närvarande i gott skick. Vid arrende-uppskattning den 2 september 1921 hade egendomen för arrendeperioden 14 mars 1923—14 mars 1943 åsatts ett årligt arrendevärde av 610 kronor. Vid arrendets utbudande å auktion den 16 juni 1922 hade Carlsson stannat för högsta anbudet med 1,650 kronor för år, mot vilket arrendebelopp han övertagit arrendet.

Till stöd för ansökningen har *Carlsson* anfört i huvudsak följande.

Vid beräkandet av möjligheterna att vinna sin bärgning på fastigheten hade Carlsson, som vid tiden för auktionen stått utan jordbruk, räknat med rådande priser å jordbruksprodukter. När sedermera priserna föllo och därtill dåliga skördeår inträffade, led Carlsson trots ihärdigt arbete stora förluster och hade nu icke blott förbrukat hela sitt eget kapital utan hade även måst anlita släktingars ekonomiska bistånd. Framtiden tedde sig därför med den långa arrendetiden synnerligen tröstlös, i det de tunga arrende-villkoren gjorde honom och hans släktingar utfattiga.

Domänintendenten har i sitt yttrande anfört i huvudsak följande.

Inbegrivet omförmälda 4 hektar åkerjord av sämre beskaffenhet, vilkas arrendevärde ej torde uppgå till hälften av den andra åkerjordens, belöpte sig arrendet till omkring 60 kronor för hektar, vilket vore onaturligt högt. För jämfäställd åker beräknades nu ett arrende för hektar av omkring 42 kronor för den bättre och 20 kronor för den sämre jorden.

Carlsson hade visat sig vara en synnerligen arbetsam och duglig jord-brukare, som med intresse i alla avseenden väl hävdade egendomen. Han tryktes emellertid nu så hårt av bekymmer för sin ekonomi och sin familjs framtid, att han blivit tungsint och mindre arbetsför. Ehuru konsekvenserna av en arrendelindring i ett fall som det föreliggande ej kunde vara till-

talande, då andra arrendatorer utan här föreliggande skäl ansage sig kunna få en liknande förmån, ville dock domänintendenten med noggrann kännedom om de synnerligen ömmande förhållanden, som här föreläge och hotade bryta ned en duktig karl och skövla hans hem, lämna en varm tillstyrkan till ansökningen.

Vederbörande *landsfiskal* har avstyrkt bifall till ansökningen och därvid anfört i huvudsak följande.

En arrendeavgift av 1,000 å 1,100 kronor för år torde visserligen, enligt uppgift av en förutvarande innehavare av fastigheten, vara tillräcklig. Då emellertid Carlsson, trots resultatet av arrendeuppskattningen ävensom arrendeperiodens längd, varunder nedgående konjunkturer kunde vara att förvänta helst sådana redan år 1922 inträtt, vid auktionen drivit upp anbudssumman till 1,650 kronor, syntes skäl för en nedsättning icke föreligga. Ett bifall till ansökningen skulle föranleda, att en spekulant, endast för att komma i åtnjutande av ett kronoarrende, dreve upp anbudssumman huru högt som helst för att efter ett eller annat år begära nedsättning.

Vad Carlssons ekonomiska ställning anginge, hade landsfiskalen sig icke bekant att den vore dålig. För år 1927 hade Carlsson, enligt vad landsfiskalen erfarit, taxerats för en inkomst av omkring 1,800 kronor, vilket torde visa att, oaktat arrendesumman vore hög, fastigheten dock vore tillräckligt givande för att Carlsson skulle kunna existera på avkastningen från densamma.

Länsstyrelsen har yttrat i huvudsak följande.

Carlsson hade tidigare gjort en liknande framställning till domänstyrelsen, vilken icke föranlett någon domänstyrelsens åtgärd. I utlåtande den 12 januari 1927 över berörda framställning hade länsstyrelsen framhållit, att en lindring i arrendevillkoren vore behjärtansvärd. På grund av de konsekvenser ett bifall till framställningen kunde medföra och enär ovannämnda kungörelse den 18 juni 1926 icke vore tillämplig i förevarande fall, hade länsstyrelsen ansett sig förhindrad förorda ändring i arrendevillkoren. Med hänsyn till vad som i förevarande ärende anförts av domänintendenten, vilken säkerligen icke utan bärande skäl lämnat sin tillstyrkan, ansåge sig länsstyrelsen nu icke böra avstyrka bifall till ansökningen.

Domänstyrelsen har meddelat, att 1926 års kronojordstyckningssakkunniga, vilka under år 1927 besökt fastigheten, lämnats tillfälle att inför styrelsen uttala sig i ärendet. I likhet med de sakkunniga har styrelsen, med avseende å vad av domänintendenten anförts och vid det förhållande, att Carlsson under en avsevärt längre tid än som i allmänhet vid tidpunkten för arrendeavtalets ingående och sedermera faststälts för kronoarrenden vore bunden vid en arrendeavgift, som onekligen måste anses hög, funnit ett undantagsförfarande till Carlssons förmån vara befogat. Styrelsen hemställde fördenskull, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att Carlsson, utan hinder av att arrendeavtalet slutits efter 1921 års utgång måtte beredas lindring i arrendevillkoren i enlighet med grunderna i kungörelsen den 18 juni 1926.

Statskontoret har framhållit i huvudsak följande.

Uti de skrivelser (nr 140 och 141), i vilka 1926 års riksdag anmälde, att riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts propositioner angående lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av till ecklesiastikt ändamål anslagen jord,

respektive av kronans jordbruksdomäner, åberopade riksdagen de av sammansatta andra lag- och jordbruksutskottet i ärendena avgivna och av riksdagen godkända utlåtandena (nr 1 och 2). Rörande ett motionsvis väckt förslag, att arrendelindringen skulle kunna ifrågakomma jämväl då arrendeavtalen ingåtts år 1922, hade utskottet anfört, att utskottet visserligen hölle före, att beträffande åtskilliga under nämnda år slutna arrendeavtal föreläge sådana förhållanden, som kunde motivera arrendelindring, men att utskottet i saknad av tillräcklig utredning i detta avseende dock icke funnit sig kunna tillstyrka motionärens ändringsförslag. Utskottet ansåge sig emellertid kunna förutsätta, att Kungl. Maj:t — därest Kungl. Maj:t skulle finna omständigheterna därtill föranleda — toge ärendet i denna del under särskilt övervägande samt vidtoge de åtgärder, som därtill befunnas befogade.

I det nu förevarande fallet syntes statskontoret billighetsskäl tala för att en omprövning av arrendebeloppet kunde komma till stånd i den ordning, som stadgades i kungörelsen den 18 juni 1926, och ville statskontoret förty, under åberopande av ovan återgivna av riksdagen godkända uttalande, tillstyrka bifall till domänstyrelsens hemställan.

*Departements-
chefen.*

Av utredningen i ärendet synes framgå, att arrendeavgiften för nu ifrågavarande egendom är att anse såsom synnerligen hög. Det upplyses vidare, att sökanden är en arbetsam och duglig man, som väl hävdar egendomen, samt att hans ekonomiska ställning är svag, så att ett erläggande under årens lopp av den höga arrendeavgälden kan väntas komma att bringa honom i ekonomiskt betryck. Bekymmer härför synes hava menligt påverkat sökandens arbetsförmåga.

Även om sökanden kan sägas genom sitt höga bud vid arrendets utbudande på auktion själv vara skuld till sin belägenhet, synes dock den felberäkning, som då skedde, icke böra förhindra att, då bärande skäl i övrigt förefinnas, en tillämpning, i anslutning till sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets nyssberörda uttalande, medgives av 1926 års kungörelse om arrendelindring i vissa fall. Detta har jämväl tillstyrkts av de flesta av de myndigheter, som yttrat sig i ärendet, ävensom av 1926 års kronojordstyckningssakkunniga, vilka vid besök på platsen tagit del av förhållandena. Såsom ovan nämnts innebär en dylik tillämpning av författningen, att en omprövning verkställes rörande arrendebeloppets skälighet, vadan frågan blir föremål för ytterligare utredning. På grund härav och enär, såsom domänstyrelsen framhållit, man här torde hava att räkna med ett undantagsfall, vill jag tillstyrka bifall till den av domänstyrelsen i ärendet gjorda, av statskontoret biträdda hemställan.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att arrendatorn Georg Carlsson må, utan hinder därav att gällande arrendeavtal rörande kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mantal Hångsdala nr 16 Trädgården i Skaraborgs län slutits efter 1921 års utgång, beredas lindring i arrendevillkoren i enlighet med de grunder, som finnas angivna i kungörelsen den 18 juni 1926 (nr 261) angående allmänna grunder för lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av kronans jordbruksdomäner.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Rune Thygesen.